Ticaret hukuku

Vikipedi, özgür ansiklopedi

Ticaret hukuku, hukukun, ticaretle ilişkili tüm mevzuatı kapsayan bir alt dalıdır. İşletmeler, tacirler, bireyler arasındaki ticari ilişkileri, alışverişi ve tarafların haklarını düzenler.[1]

Hükümler ülkemizde, temel olarak Türk Ticaret Kanunu'nda toplanmıştır (2011'da 6102 sayılı yasa). Ayrıca Sermaye Piyasası Kanunu, Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu ticaret hukuku kanunlarındandır.

Ticaret hukukunun genel kavramları tacir, ticari işletme, ticaret sicili, ticaret unvanı, haksız rekabet, ticari defterler, cari hesap, ticari işler tellallığı, acentelik, ticaret ortaklıkları başlıklarında tanımlanır.

Ticaret ortaklıkları kolektif, komandit, anonim, limited, kooperatif ortaklıklarıdır. Belgelerle ilgili hukuk, kıymetli evrak başlığında toplanmıştır. Düzenlenme biçimleri nama yazılı ve hamiline yazılı olur. Poliçe, bono, çek, emtia senetleri ve taşıma senetleri kıymetli evrak türlerindendir.

Deniz ticaret hukuku, sigorta hukuku (sosyal sigorta hariç) diğer ticaret hukuku konularıdır.

İçindekiler

Türk Ticaret Kanunu'nun Kapsamı

Türk Ticaret Kanunu'nda (2011'de kabul edilen) 6 kitap bulunmaktadır (başlangıç hükümleri ve son hükümler hariç):

1. Ticari İşletme Hukuku
2. Şirketler Hukuku
3. Kıymetli Evrak Hukuku
4. Taşıma Hukuku
5. Deniz Ticareti Hukuku
6. Sigorta Hukuku

Eski Ticaret Kanunu'nda (1956'da kabul edilen) Taşıma (Nakliye) Hukuku kitabı yoktur. Bu kanun 6 kitaptan oluşmaktadır.

Bankacılık Kanunu'da eski ve yeni Ticaret Kanunlarının kapsamında değildir. Ayrı bir kanun olarak kabul edilmiştir.

Bağlantılı diğer hukuk dalları

1. Rekabet Hukuku
2. Fikri Mülkiyet Hukuku
3. Sermaye Piyasası Hukuku

Tarihçe

Ticaret Hukuku pek çok hukuk dalına göre çok geç tarihlerde ortaya çıkmıştır (1500'lü yıllardan başlayarak şekillenmiştir).[2] Ticaret kavramı neredeyse insanlık tarihi kadar eski olmasına rağmen bu konuyu düzenleyen bir hukuk dalının neden bu kadar geç ortaya çıktığının doğru anlaşılması önemlidir.

İnsanlık tarihi içerisinde gücün ölçüsü çok uzun bir süre boyunca toprak olmuştur. Toprak ve üzerindeki hayvan sürüleri ile kölelerin sayısı soylu sınıfın gücünü ve soyluluk iddialarının temelini oluşturmuştur. Yani bir insan o dönemlerde ne kadar toprağa ve üzerinde ne kadar hayvan sürüsüne, ne kadar köleye sahipse o kadar güçlü ve o kadar nüfuz sahibidir. Devletler için de benzer bir durum söz konusudur. Bir devlet ne kadar

çok toprağa sahipse o kadar güçlü olmuş ve ele geçirdiği ülkelerden aldığı vergiler ile sağladığı insan gücü devletin gücünü belirleyen şey olmuştur. Para çok eski çağlarda bulunmuş olmasına rağmen daha fazla toprağa ulaşmanın ve daha çok toprak almanın bir aracı olarak algılanmıştır. Köleler tıpkı hayvan sürüleri gibi soylu sınıfın ekonomik gücünün arasında yer almıştır. Köleler iktisadi olarak değerli varlıklardır. Bu nedenle kölesi hastalandığında efendisi onun iyileşmesi için elinden geleni yapar. Çünkü köle onun için çalışmaktadır. Bu düşünce yapısı içerisinde bugünkü anlayışın tersine efendi sınıfın çalışması ayıp sayılmıştır. Çalışmak daha doğrusu fiziksel çalışma yapmak, emeğe dayalı işler görmek kölelerin ve alt tabakadan insanların yapacağı işler olarak algılanmıştır. Ticaret de bu anlayışın içerisinde aynı bakış açısıyla değerlendirilmiştir.

Devletler fetih toplumu anlayışla başka ülkeleri ele geçirmeye çalışmıştır. İnsanlar da devletlerinin toprak büyüklüğü ile övünmüştür. Büyük imparatorluklar kurulmuştur. Roma, İskender, Selçuklu, Osmanlı, Cengiz, Çin, İngiliz Sömürge İmparatorlukları gibi…

Böylece bu anlayış binlerce yıl boyunca devam etmiş ancak 1600 ve 1700’lü yıllardan itibaren hızlı bir biçimde değişmiştir. Bu yıllarda Reform, Rönesans, Fransız İhtilali, Coğrafi Keşifler, Sanayi devrimi hep peş peşe gelmiştir. Bu dönüşüm süreci içerisinde ticaretle uğraşan, böylece sermaye birikimini sağlayan Burjuva sınıfı ortaya çıkmış ve toprağa dayalı güç anlayışını reddetmiştir. Burjuva sınıfı kesinlikle soylu sınıf olmayıp sonradan ticaretle zengin olmuştur.[3] Kendisine atalarından toprak miras kalmamıştır. Kendi yeteneği ve çalışmasıyla zengin olmuştur. Erken dönemlerde Burjuva sınıfı da elde ettiği parayla o günün anlayışına uygun olarak toprak satın almaya çalışmıştır. Daha ileri zamanlarda Burjuvazi asıl gücün toprak değil para olduğunu net bir biçimde kavrayarak toprağa dayalı güç ve mülkiyet anlayışını bütünü ile reddetmiştir. (Gerçekten de günümüzde devletlerin gücü sahip oldukları toprakların büyüklüğü ile ölçülmez. Pek çok küçük ülke kendisinden kat kat büyük başka ülkelerden her açıdan daha güçlü olabilmektedir. Bireysel olarak insanlar için de benzer bir durum söz konusudur. İnsanların zengin olabilmesi için toprak günümüzde bir zorunluluk değildir. Hisse senedi, banka hesabı hatta sahip olduğu yolcu uçakları bir kişiyi son derece zengin ve nüfuz sahibi yapmaya yetebilir.)

Toplumsal sınıfların çıkarları birbiri ile çatışır. Yeni doğan bir toplumsal sınıf da kendisinden önceki toplumsal sınıflarla çatışacaktır. Burjuva sınıfı ülke yönetiminde söz sahibi olmak istemiş, soylu sınıf buna şiddetle karşı çıkmıştır. Bu çatışma bazen düşünsel olarak bazen siyaseten hatta bazen de gerçek anlamda silahlı mücadele şeklinde olmuştur. Soylu sınıf sahip olduğu topraklara geleneksel olarak ve çoğu zaman atalarının mirası olduğu için duygusal bir bağ ile bağlıdır. O dönemki anlayışa göre bu toprakları satmayı asla düşünmez. Ancak soylu (asil) kişi toprak üzerindeki çalışmayı asla kendisi yapmaz. Aristo bugüne ulaşan eserlerinde çalışmanın soylular için iğrenç bir iş olduğunu söylemiştir. Aristo’ya göre bu iğrenç işi ancak köleler ve ayak takımı tabir ettiği toplumun en alt kesimindeki insanlar yapmalıdır.[4] Ülkeyi soylular ve seçkinler sınıfının yönetmesi gerektiğini savunmuş bunun içinde sanatla, siyasetle, bilimle, edebiyatla, müzikle uğraşmaları gerektiğini öne sürmüştür. Fakat bu arada bedensel çalışmayı bıraktıkları için hantallaşıp aşırı kilo alma sorunlarıyla karşılaşacaklardır ve sağlıkları bozulacaktır. Bunun için ise soylu sınıfa spor yapmalarını tavsiye etmiş ve ilk spor salonlarının açılmasına öncülük etmiştir. Sporun ve jimnastiğin yaygınlaşmasına ön ayak olmuştur. (İstanbul’un fethi ile bu düşünce tarzı Osmanlı toplumunda da örneklenmiş ve biraz biçim değiştirerek Ticaret yapmak Müslüman halk için ayıp sayılmıştır. Bu yaklaşım aslında İslam Dini’nin ticarete bakış açısına bütünüyle aykırıdır.) Böylece ticaret azınlıklar tarafından yapılmıştır. Burjuva sınıfı ise emeğini, bedensel çalışmasını da ortaya koyduğu için soylu sınıfın tepkilerine maruz kalmış, hatta aşağılanmıştır. Soylu sınıf ülkeyi yönetimde söz sahibi olmak isteyen Burjuvaziyi baldırı çıplaklar, görgüsüzler olarak nitelemiş ve onları siyasetten, sanattan anlamayan bir kitle olarak görmüştür. Fakat Burjuvazi ilerleyen zamanlarda daha da güçlenmiş ve toplumsal konumunu sağlamlaştırmıştır. Böylece sınıf bilincine ulaşmıştır. Dolayısıya ticaret artık toprak mülkiyetinden daha önemli bir konuma gelmiştir.

Bir örnek vermek gerekirse Burjuva sınıfının güçlenmesi üzerine İngiliz Parlamentosunda zaten var olan Lordlar Kamarası’nın yanı sıra seçim ile oluşturulan Avam Kamarası kurulmuştur. Her ne kadar bütün halkın seçilme şansı var olsa da özellikle ilk dönemlerde Avam Kamarası’nın büyük çoğunluğu zengin tüccarlardan oluşmaktaydı.Diğer bir örnek ise Amerikan Kuzey-Güney iç savaşıdır. Amerika kıtasına sanayileşme kuzeyden girmiş, ABD’de kuzey eyaletleri çok sayıda fabrika kurmuş fakat çalıştıracak işçi bulamamıştır. Avrupa’dan gelen işçiler de yeterli olmamıştır. Bunun üzerine ucuz iş gücü oluşturmak amacı ile köleliğin kaldırılmasını istemişlerdir.[5] Tarım ve hayvancılıkla uğraşan güneydeki toprak sahipleri buna karşı çıkmıştır. Ellerindeki köleleri kaybetmek istememişleridir. Böylece bir iç savaş çıkmıştır. Mavi üniformalılar (Yankee’ler) ve Gri üniformalılar (Dixie’ler) olarak da bilinen iki ordudan oluşan bu eyaletler savaşı sonunda kuzey galip gelmiş ve kölelik kaldırılmıştır. Köleliği kaldıran yasayı onaylamasının ardından ABD başkanı Abraham Lincoln bir hafta sonra gittiği bir tiyatro oyunundan çıkarken suikast sonucu öldürülmüştür.[6] Fakat buna rağmen yasa yürürlüğe girmiş, özgürleşen köleler karın tokluğuna günlük yevmiye ile uzun çalışma saatleri ile buldukları ilk fabrikaya işçi olarak girmişlerdir.

Tam da bu dönüşüm sürecinde artık patron anlayışını da ifade etmekte olan Burjuva sınıfı kendi hukukunu istemiştir. Gerçekten de ilk ticaret hukuku örnekleri ticareti düzenlemekten daha çok tacirlerin haklarını korumayı amaçlamıştır. Bu süreç içerisinde Avrupa’da Merkantilizm akımı ortaya çıkmıştır.

Tarih İçinde Ticaret Hukuku Sistemleri

1) Subjektif Sistem (Tacir Esası): Bu sistem ticari faaliyetin öznesi olarak “Tacir” esas alınmaktadır.[7] Tacirlerin haklarını korumayı amaçlar.

- 1673 ve 1681 yıllarında Fransa'da John Babtiste Colbert tarafından hazırlanan 1. ve 2. Kara ve Deniz Ticareti Ordonans’ı bu sistem esas alınarak hazırlanmıştır. (Ordonans: Kararname, Kanunname.) Bunlar Dünya’daki ilk ticaret kanunları olarak kabul edilir.

2) Objektif Sistem (Ticari İşlem Esası): Bu sistem gereği ticaret hukuku tacirlere değil, kimin yaptığına bakılmaksızın tarafları kim olursa olsun her tür “Ticari işlem” için uygulanır. Artık gerçek anlamda bir ticaret hukukundan söz etmek mümkündür. Ticaret düzenlenmektedir.

3) İsviçre Sistemi (Karma Esas): Bu sistem hem Taciri hem de Ticari işlemi esas alır. Çift odak noktası vardır. 1926 tarihli ticaret kanunumuz o dönemde Dünya’da geçerli olan karma sistemdir.

Not: Osmanlı Devletinde ticareti azınlıklar (Ermeniler, Rumlar, Yahudiler) yaptığı için etkin bir Ticaret Hukuku oluşturulmamıştır. Tanzimat döneminde 1807 tarihli Fransız Ticaret Kanunu’nun bir kısmının tercümesiyle 1850 tarihli Kanunname-i Ticaret yürürlüğe girmiştir.

4) Modern Sistem (Ticari İşletme Esası): Bu sisteme göre, ticaret hukukunun esasını (anahtar kavramını) “Ticari işletme” kavramı oluşturur. Yani artık Ticari İşletmelerin hukuku söz konusudur, 1957 tarihli ticaret kanunumuz ve 2011 tarihli yeni kanunumuz bu sistemi esas almıştır.

Ticaret Hukuku ve Borçlar Hukuku karşılaştırması

Borçlar Hukuku tüm herkesi (tüm vatandaşları) ve istisnai olarak Esnafları ilgilendirir. Ticaret Hukuku ise -istisnalar hariç- Tacirleri (mesleği ticaret olanları) ve Ticari işletmeleri ilgilendirir.

a. Borçlar Kanununda "Şekil Serbestisi" ilkesi geçerlidir; Hukuki İşlem çizilen sınırlar içinde istenilen biçimde yapılır. Seçme hakkı vardır. (Borçlar Kanununda benimsenen ilkedir.) Örneğin: İstenildiği biçimde borç verilebilir; Sözlü, Şahitle, Basit Yazılı, Senetle, Noterde…

b. Ticaret Kanununda "Şekil Şartları" ilkesi geçerlidir; Hukuki İşlem yalnızca hukukun belirlediği tek bir biçimde yapılabilir. Seçme hakkı yoktur. (Ticaret Kanunundaki ilkedir.) Örneğin: Evler yalnızca Tapu Dairesinde, Motorlu Taşıtlar ise Noterde satılabilir. Başka bir yerde yapılan işlem kesinlikle geçersizdir.

Esnaf işletmesi ve Ticari işletme ayrımı

- Esnaf İşletmesi: İktisadi faaliyeti nakdi sermayeden ziyade bedeni çalışmasına dayanan ve kazancı ancak geçimini sağlayacak düzeyde bulunan işletmelerdir. TTK'na göre; *"İster gezici olsun, ister bir dükkanda veya bir sokağın belirli yerlerinde sabit bulunsun, ekonomik faaliyeti sermayesinden fazla bedeni çalışmasına dayanan ve geliri çıkarılacak kararnamede gösterilen sınırı aşmayan (geçimini sağlamaya yetecek derecede az olan) ve sanat veya ticaretle uğraşan kişi esnaftır."*[8]
- **Ticari İşletme:** Yıllık gelir düzeyi Esnaf işletmesi için öngörülen sınırı aşan işletmelerdir.

Borçlar Hukuku	Esnaf	Esnaf İşletmesi	Adi İş
Ticaret Hukuku	Tacir	Ticari İşletme	Ticari İş

Kaynakça

- Ticaret Hukuku Bilgisi; Prof.Dr. Fatih BİLGİLİ, Doç.Dr. Ertan DEMİRKAPI, Dora Yayınları, 19. Baskı, Ekim 2020
- Ticaret Hukuku Ders Kitabı - Ayşe Sumer, 2020, Beta Kitap
- Ticaret Hukuku (https://docplayer.biz.tr/23371853-Icindekiler-birinci-bolum-ticaret-hukukuna-giris-ikinci-bolum-ticari-isletme-hukuku.html), Prof. Dr. Mustafa Çeker, Karahan Kitabevi, 2013
- Ticaret Hukuku (https://ets.anadolu.edu.tr/storage/nfs/HUK208U/ebook/HUK208U-13V4S1-8-0-1-SV1-ebook.pdf), Prof.Dr. Mehmet BAHTİYAR, Anadolu Üniversitesi, - Açıköğretim Fakültesi Yayınları, Yayın No: 2905/1862, Yıl: 2019
- Ticari İşletme Hukuku, Sabih ARKAN, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2021, ISBN: 9789755372815
- Ticari İşletme ve Şirketler Hukuku; Öğr. Üyesi Selma Çetiner, Doç. Dr. Armağan Ebru Bozkurt Yüksel, Eylül 2021, 5. Baskı
- F. Braudel, The Wheels of Commerce: Civilization and Capitalism, 15th to 18th Century (U of California Press, 1992) **(İngilizce)**

Dipnotlar

1. **^** "Commercial Law: An Overview". Legal Information Institute. 7 Temmuz 2012. **(İngilizce)**
2. **^** Modernisation, National Identity and Legal Instrumentalism (Vol. I: Private Law): Studies in Comparative Legal History, Brill, 2019 (p. 118)
3. **^** Bourgeois: Oxford Dictionary of English 2e, Oxford University Press, 2003.
4. **^** ARİSTOTELES, DEVLET, KÖLELER VE VATANDAŞLIK (https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/876312) 8 Şubat 2020 tarihinde Wayback Machine sitesinde arşivlendi (https://web.archive.org/web/20200208071620/https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/876312)., Prof.Dr. Abdullah Kıran, Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi, Sayı: 44, Kış-2019, (350-359)
5. **^** [1] (http://www.loc.gov/rr/program/bib/ourdocs/13thamendment.html) 20 Ekim 2011 tarihinde WebCite sitesinde arşivlendi (https://www.webcitation.org/62a9BIwNw?url=http://www.loc.gov/rr/program/bib/ourdocs/13thamendment.html) 13. yasa değişikliği(İngilizce), Library of Congress
6. **^** [2] (http://memory.loc.gov/ammem/alhtml/alrintr.html) 5 Ekim 2013 tarihinde Wayback Machine sitesinde arşivlendi (https://web.archive.org/web/20131005205326/http://memory.loc.gov/ammem/alhtml/alrintr.html). Abraham Lincoln suikastı, The Library of Congress
7. **^** Dr. Serhan DİNÇ,Ticaret hukukunun düzenlenmesinde benimsenen sistemler ve etkilediği kanuni düzenlemeler, Bozok Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
8. **^** Türk Ticaret Kanunu (https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6102.pdf), Madde; 15, Kanun No: 6102, Kabul Tarihi: 13/1/2011

Ayrıca bakınız

- Borçlar hukuku
- Ticari işletme
- Ticaret
- Şirket
- Tacir
- Esnaf

Dış bağlantılar

- Ticaret Hukukunun Tarihsel Gelişimi (https://www.kulturdenizi.com/ticaret-hukukunun-tarihi-gelisimi/) 5 Temmuz 2020 tarihinde Wayback Machine sitesinde arşivlendi (https://web.archive.org/web/20200705110945/https://www.kulturdenizi.com/ticaret-hukukunun-tarihi-gelisimi/).
- Aristotales ve Kölelik (https://serbestiyet.com/yazarlar/aristoteles-ve-kolelik-13408/) 9 Temmuz 2020 tarihinde Wayback Machine sitesinde arşivlendi (https://web.archive.org/web/20200709072807/https://serbestiyet.com/yazarlar/aristoteles-ve-kolelik-13408/).
- ARİSTOTELES'İN KÖLELİK ANLAYIŞINA TOPLUMSAL DEĞERLERİN ETKİSİ (https://arastirmax.com/en/publication/turkish-studies/12/13/397-414-aristotelesin-kolelik-anlayisina-toplumsal-degerlerin-etkisi/arid/7bfb5e50-da71-4d11-b971-13f65bab304c) 9 Temmuz 2020 tarihinde Wayback Machine sitesinde arşivlendi (https://web.archive.org/web/20200709071321/https://arastirmax.com/en/publication/turkish-studies/12/13/397-414-aristotelesin-kolelik-anlayisina-toplumsal-degerlerin-etkisi/arid/7bfb5e50-da71-4d11-b971-13f65bab304c).
- Ticaret Hukuku (http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/kok/ticarethukukuau250.pdf) - Dr. Dilek Cengiz (Ders Notları)

Hukuk ile ilgili bu madde taslak seviyesindedir. Madde içeriğini genişleterek (https://tr.wikipedia.org/w/index.php?title=Ticaret_hukuku&action=edit) Vikipedi'ye katkı sağlayabilirsiniz.

Otorite kontrolü	BNF: cb133408829 (https://catalogue.bnf.fr/ark:/12148/cb133408829) (data) (https://data.bnf.fr/ark:/12148/cb133408829) · GND: 4023249-9 (https://d-nb.info/gnd/4023249-9) · HDS: 009612 (https://hls-dhs-dss.ch/fr/articles/009612) · LCCN: sh85028940 (https://id.loc.gov/authorities/subjects/sh85028940) · NDL: 00572070 (https://id.ndl.go.jp/auth/ndlna/00572070)